

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ
τῆς Ἁγίας και Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας
(Κρήτη, 2016)

Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος

Ὑμνον εὐχαριστίας ἀναπέμπομεν τῷ ἐν Τριάδι προσκυνουμένῳ Θεῷ, τῷ ἀξιῶσαντι ἡμᾶς συνελθεῖν κατά τὰς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς ἐπὶ τό αὐτό ἐν τῇ νήσῳ Κρήτη, τῇ ἁγιασθεῖσῃ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου καί τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Τίτου, τοῦ «γνησίου τέκνου κατά κοινήν πίστιν» (Τίτ. α', 4), καί, Ἁγίου Πνεύματος ἐπινεύσει, περαιῶσαι τὰς ἐργασίας τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, συγκληθείσης ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου, συμφρονούντων τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων τῶν Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἰς δόξαν τοῦ εὐλογημένου ὀνόματος Αὐτοῦ καί ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ κόσμου παντός, συνομολογοῦντες μετὰ τοῦ θείου Παύλου «οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καί οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ» (Α' Κορ. δ', 1).

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ ἀθθεντικὴν μαρτυρίαν τῆς πίστεως εἰς τόν Θεάνθρωπον Χριστόν, τόν Μονογενῆ Υἱόν καί Λόγον τοῦ Θεοῦ, τόν φανερώσαντα, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, τοῦ ὄλου ἐπιγείου ἔργου, τῆς σταυρικῆς θυσίας καί τῆς ἀναστάσεως Αὐτοῦ, τόν Τριαδικόν Θεόν ὡς ἄπειρον Ἀγάπην. Ὅθεν, ἐν ἐνὶ στόματι καί μιᾷ καρδίᾳ ἀπευθύνομεν τόν λόγον τῆς «ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» (Α' Πέτρ. γ', 15) οὐ μόνον πρὸς τὰ τέκνα τῆς Ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καί πρὸς πάντα ἄνθρωπον, «τόν μακράν καί τόν ἐγγύς» (Ἐφεσ. β', 17). Ἡ «ἐλπίς ἡμῶν» (Α' Τιμ. α', 1), ὁ Σωτήρ τοῦ κόσμου, ἀπεκαλύφθη ὡς «Θεός μεθ' ἡμῶν» (Ματθ. α', 23) καί ὡς Θεός «ὑπὲρ ἡμῶν» (Ρωμ. η', 32), «ὅς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθεῖν» (Α' Τιμ. β', 4). Τόν ἔλεον κηρύττοντες καί τήν εὐεργεσίαν οὐ κρύπτοντες, ἐν ἐπίγνωσει τῶν λόγων τοῦ Κυρίου «ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν» (Ματθ. κδ', 35), ἐν «χαρᾷ πεπληρωμένη» (Α' Ἰωάν. α', 4) εὐαγγελιζόμεθα τόν λόγον τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καί τῆς ἀγάπης, προσβλέποντες πρὸς τήν «ἀνέσπερον καί ἀδιάδοχον καί ἀτελεύτητον ἡμέραν» (Μ. Βασιλείου, *Εἰς τὴν Ἐξαήμερον Β'*. PG 29, 52). Τό γεγονός ὅτι «τό πολίτευμα ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. γ', 20), δέν ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἐνδυναμώνει τήν μαρτυρίαν ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἐν τούτῳ στοιχοῦμεν τῇ παραδόσει τῶν Ἀποστόλων καί Πατέρων ἡμῶν, οἵτινες εὐηγγελίζοντο τόν Χριστόν καί τήν δι' αὐτοῦ σωστικὴν ἐμπειρίαν τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, θεολογοῦντες «ἀλιευτικῶς», ἤγουν ἀποστολικῶς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκάστης ἐποχῆς διὰ νά μεταδώσουν εἰς αὐτούς τό Εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας «ἧ Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν» (Γαλ. ε', 1). Ἡ Ἐκκλησία δέν ζῆ διὰ τόν ἑαυτὸν τῆς. Προσφέρεται δι' ὀλόκληρον τήν ἀνθρωπότητα, διὰ τήν ἀνύψωσιν καί τήν ἀνακαίνισιν τοῦ κόσμου εἰς καινοὺς οὐρανοὺς καί καινὴν γῆν (πρβλ. Ἀποκ. κα', 21). Ὅθεν δίδει τήν εὐαγγελικὴν μαρτυρίαν καί διανέμει ἐν τῇ οἰκουμένῃ τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ: τήν ἀγάπην Του, τήν εἰρήνην, τήν δικαιοσύνην, τήν καταλλαγὴν, τήν δύναμιν τῆς Ἀναστάσεως καί τήν προσδοκίαν τῆς αἰωνιότητος.

***

I. Ἡ Ἐκκλησία: Σῶμα Χριστοῦ, εἰκὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος

1. Ἡ μία, ἅγια, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία εἶναι *θεανθρωπίνη κοινωνία κατ' εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος*, πρόγευσις καὶ βίωσις τῶν Ἐσχάτων ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ καὶ ἀποκάλυψις τῆς δόξης τῶν μελλόντων, καὶ ὡς διαρκῆς Πεντηκοστή, μία ἀσίγαστος προφητικὴ φωνὴ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ παρουσία καὶ μαρτυρία «τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖας ἐν δυνάμει» (Μάρκ. θ', 1). Ἡ Ἐκκλησία, ὡς σῶμα Χριστοῦ, «ἐπισυνάγει» (Ματθ. κγ', 37) ἐπ' Αὐτόν, μεταμορφώνει καὶ ἐμποτίζει τὸν κόσμον μὲ «τὸ ὕδωρ, τὸ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. δ', 14).

2. Ἡ ἀποστολικὴ καὶ πατερικὴ παράδοσις, στοιχοῦσα τοῖς συστατικοῖς λόγοις τοῦ Κυρίου καὶ ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ διὰ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, προέβαλε τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ὡς «σώματος Χριστοῦ» (Ματθ. κστ', 26· Μάρκ. ιδ', 22· Λουκ. κβ', 19· Α' Κορ. ι', 16-17· ια', 23-29) καὶ τὸν συνέδεσε πάντοτε πρὸς τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ, ἐτονίσθη πάντοτε ἡ ἄρρηκτος σχέσις τόσο τοῦ ὅλου μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ θείας Οἰκονομίας πρὸς τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἡ ὁποία βεβαιοῦται συνεχῶς εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, πιστὴ εἰς τὴν ὁμόφωνον ταύτην ἀποστολικὴν παράδοσιν καὶ μυστηριακὴν ἐμπειρίαν, ἀποτελεῖ τὴν αὐθεντικὴν συνέχειαν τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη ὁμολογεῖται εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως καὶ βεβαιοῦται διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως, αἰσθάνεται μείζονα τὴν εὐθύνην αὐτῆς ὄχι μόνον διὰ τὴν αὐθεντικὴν βίωσιν τῆς ἐμπειρίας αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους.

3. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ ἐνότητι καὶ καθολικότητι αὐτῆς, εἶναι ἡ *Ἐκκλησία τῶν Συνόδων*, ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴν ἐν Ἱεροσολύμοις σύνοδον (Πράξ. ιε', 5-29) ἕως τῆς σήμερον. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη καθ' αὐτὴν εἶναι Σύνοδος ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ συνεστημένη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθοδηγούμενη, συμφώνως πρὸς τὸ ἀποστολικὸν «ἔδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν » (Πράξ. ιε', 28). Διὰ τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ τῶν Τοπικῶν συνόδων, ἡ Ἐκκλησία εὐηγγελίσαστο καὶ εὐαγγελίζεται τὸ μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ ὁποῖον ἐφανερῶθη διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τὸ συνοδικὸν ἔργον συνεχίζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀδιακόπως διὰ τῶν μεταγενεστέρων, καθολικοῦ κύρους, συνόδων – ὡς λ.χ. τῆς ἐπὶ Μεγάλου Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Μεγάλῃς συνόδου (879-880) καὶ τῶν ἐπὶ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγκληθεισῶν Μεγάλων συνόδων (1341, 1351, 1368), διὰ τῶν ὁποίων ἐβεβαιώθη ἡ αὐτὴ ἀλήθεια τῆς πίστεως, ἐξαιρέτως δὲ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ περὶ τῆς μεθέξεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς ἀκτίστους θείας ἐνεργείας. Προσέτι δὲ καὶ διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγίων καὶ Μεγάλων συνόδων τῶν ἐτῶν 1484 διὰ τὴν ἀποκήρυξιν τῆς ἐνωτικῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1438-1439), τῶν ἐτῶν 1638, 1642, 1672 καὶ 1691 διὰ τὴν ἀποκήρυξιν προτεσταντικῶν δοξασίων, ὡς καὶ τοῦ ἔτους 1872 διὰ τὴν καταδίκην τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ὡς ἐκκλησιολογικῆς αἰρέσεως.

4. Δὲν νοεῖται ἀγιότης τοῦ ἀνθρώπου ἐκτὸς τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, «ὃ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία» (Ἐφεσ. α', 23). *Ἡ ἀγιότης πηγάζει ἀπὸ τὸν μόνον Ἅγιον.* Εἶναι μετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ «κοινωνίᾳ τῶν ἁγίων», ὡς διακηρύσσεται εἰς τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν:

«Τὰ Ἅγια τοῖς ἀγίοις» καί εἰς τήν ἀπάντησιν τῶν πιστῶν «Εἷς Ἅγιος, εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς, Ἀμήν». Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας τονίζει ὅτι ὁ Χριστός, «ἅγιος πάλιν ὑπάρχων κατὰ φύσιν, ὡς Θεός, (...) ἀγιάζεται δι' ἡμᾶς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι (...). Ἔδρα δὲ τοῦτο (ὁ Χριστός) δι' ἡμᾶς, οὐ δι' ἑαυτὸν, ἵνα ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ δῆ, πρῶτῳ δεξαμένου τοῦ πράγματος (= ἀγιασμοῦ) τὴν ἀρχήν, εἰς ἅπαν οὕτω τὸ γένος ἢ τοῦ ἀγιάζεσθαι λοιπὸν διαβαίνοι χάρις» (*Ἑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ΙΑ'*. PG 74, 548).

Συνεπῶς, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον, ὁ Χριστός εἶναι τὸ «κοινόν πρόσωπον» ἡμῶν, διὰ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως εἰς τήν ἰδικήν του ἀνθρωπότητα ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, «πάντες γὰρ ἦμεν ἐν Χριστῷ, καὶ τὸ κοινόν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς αὐτὸν ἀναβιοῖ πρόσωπον» (*Ἑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ΙΑ'*. PG 73, 157-161), διὸ καὶ εἶναι ἡ μόνη πηγή τοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγιασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, ἡ ἀγιότης εἶναι μετοχή τοῦ ἀνθρώπου τόσον εἰς τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἱερά αὐτῆς μυστήρια, μέ ἐπίκεντρον τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, ἥτις ἐστὶ «θυσία ζῶσα, ἅγια, εὐάρεστος τῷ Θεῷ» (Ρωμ. ιβ', 1). «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμός ἢ λιμός ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὄλην τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. Ἄλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς» (Ρωμ. η', 35-37). Οἱ ἅγιοι ἐνσαρκῶνουν τὴν ἐσχατολογικὴν ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀέναον δοξολογίαν ἐνώπιον τοῦ ἐπιγείου καὶ τοῦ ἐπουρανίου θρόνου «τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης» (Ψαλμ. κγ', 7), εἰκονίζοντες τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

5. Ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀποτελεῖται ἐκ δεκατεσσάρων κατὰ τόπους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, πανορθοδόξως ἀνεγνωρισμένων. Ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτοκεφαλίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λειτουργῇ εἰς βάρος τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος καὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Θεωροῦμεν λοιπὸν ὅτι *ἡ δημιουργία τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Διασπορᾷ, ἀπαρτιζομένων ἐκ πάντων τῶν ἐν ἐκάστη ἐκ τῶν ὀρισθεισῶν περιοχῶν ὡς κανονικῶν ἀναγνωρισθῶν ἐπισκόπων, οἵτινες ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάγονται εἰς τὰς κανονικὰς δικαιοδοσίας, εἰς ἃς ὑπάγονται σήμερον, ἀποτελεῖ ἐν θετικῶν βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κανονικῆς ὀργανώσεως αὐτῶν, ἡ δὲ συνεπὴς λειτουργία αὐτῶν ἐγγυᾶται τὸν σεβασμὸν τῆς ἐκκλησιολογικῆς ἀρχῆς τῆς συνοδικότητος.*

II. Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ

6. *Τὸ ἀποστολικὸν ἔργον* καὶ ἡ ἐξαγγελία τοῦ Εὐαγγελίου, γνωστὴ ὡς *ἱεραποστολή*, ἀνήκουν εἰς τὸν πυρῆνα τῆς ταυτότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς διαφύλαξις καὶ τήρησις τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ. κη', 19). Εἶναι ἡ πνοὴ ζωῆς, τὴν ὁποίαν ἐμφυσᾷ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκκλησιοποιεῖ τὸν κόσμον διὰ τῶν ἐκασταχοῦ νεοπαγῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, οἱ ὀρθόδοξοι πιστοὶ εἶναι καὶ ὀφείλουν νὰ εἶναι ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ πρέπει νὰ ἐκπληροῦται ὄχι ἐπιθετικῶς, ἀλλ' ἐλευθέρως, ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐν σεβασμῷ πρὸς τὴν πολιτιστικὴν ταυτότητα ἀτόμων καὶ λαῶν. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν ὀφείλουν νὰ συμμετέχουν πᾶσαι αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι μὲ τὸν δέοντα σεβασμὸν εἰς τὴν κανονικὴν τάξιν.

Ἡ μετοχὴ εἰς τὴν θείαν Εὐχαριστίαν εἶναι πηγὴ ἀποστολικοῦ ζήλου πρὸς εὐαγγελισμόν τοῦ κόσμου. Μετέχοντες τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ

προσευχόμενοι ἐν τῇ ἱερᾷ Συνάξει ὑπὲρ τῆς Οἰκουμένης, καλούμεθα νὰ συνεχίσωμεν τὴν «λειτουργίαν μετὰ τὴν Λειτουργίαν» καὶ νὰ δίδωμεν τὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως ἡμῶν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, μοιραζόμενοι τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ μεθ' ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπήκοοι πρὸς τὴν σαφῆ ἐντολὴν τοῦ Κυρίου πρὸ τῆς Ἀναλήψεώς Του: «καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρεία καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α', 8). Τὰ λόγια πρὸ τῆς θείας κοινωνίας «μελιζέται καὶ διαμερίζεται ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος», ὑποδεικνύουν ὅτι ὁ Χριστὸς ὡς «ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. α', 29) καὶ ὡς «Ἄρτος Ζωῆς» (Ἰωάν. στ', 48) προσφέρεται εἰς ἡμᾶς ὡς ἡ αἰώνια Ἀγάπη, ἐνώνων ἡμᾶς μὲ τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους. Μᾶς διδάσκει νὰ διανέμωμεν τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ προσφέρωμεν τὸν ἑαυτὸν μας πρὸς πάντας μὲ χριστοειδῆ τρόπον.

Ἡ ζωὴ τῶν χριστιανῶν εἶναι ἀψευδὴς μαρτυρία τῆς ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσεως τῶν πάντων – «εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα» (Β' Κορ. ε', 17) καὶ κλήσις πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους προσωπικῆς μετοχῆς ἐν ἐλευθερίᾳ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, εἰς τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, διὰ νὰ βιώσουν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. «Βουλομένων γὰρ οὐ τυραννουμένων τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον» (Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, *Εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ Πάτερ ἡμῶν*. PG 90, 880). Ὁ ἐπανευαγγελισμὸς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς συγχρόνους ἐκκοσμικευμένας κοινωνίας, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ εὐαγγελισμὸς ὄσων εἰσέτι δὲν ἐγνώρισαν τὸν Χριστὸν, ἀποτελοῦν ἀδιάλειπτον χρέος τῆς Ἐκκλησίας.

III. Ἡ Οἰκογένεια - εἰκὼν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν

7. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ τὴν ἀκατάλυτον ἀγαπητικὴν ἔνωσιν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς «*μυστήριον μέγα...* εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν», (Ἐφεσ. ε', 32) καὶ τὴν προκύπτουσαν ἐξ αὐτοῦ οἰκογένειαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐγγύησιν τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τῆς θείας Οἰκονομίας, «*Ἐκκλησίαν μικράν*» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ἐπίτομον εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν*, Κ'. PG 62, 143), παρέχουσα εἰς αὐτὴν τὴν κατάλληλον ποιμαντικὴν στήριξιν.

Ἡ σύγχρονος κρίσις τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας εἶναι ἀπότοκος τῆς κρίσεως τῆς ἐλευθερίας ὡς εὐθύνης, τῆς συρρικνώσεως αὐτῆς εἰς εὐδαιμονιστικὴν αὐτοπραγμάτωσιν, τῆς ταυτίσεώς της μὲ ἀτομικὴν αὐταρέσκειαν, αὐτάρκειαν καὶ αὐτονομίαν, καὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐνώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ὡς καὶ τῆς λήθης τοῦ θυσιαστικοῦ ἥθους τῆς ἀγάπης. Ἡ σύγχρονος ἐκκοσμικευμένη κοινωνία προσεγγίζει τὸν γάμον μὲ ἀμιγῶς κοινωνιολογικὰ καὶ πραγματιστικὰ κριτήρια, θεωροῦσα αὐτὸν ὡς μίαν ἀπλὴν μορφήν σχέσεως, μεταξὺ ὄλων τῶν ἄλλων, αἱ ὁποῖαι δικαιοῦνται ἐξ ἴσου θεσμικῆς κατοχυρώσεως.

Ὁ γάμος εἶναι ἐκκλησιοτραφὲς ἐργαστήριον ζωῆς ἐν ἀγάπῃ καὶ ἀνυπέρβλητος δωρεὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἡ «ὑψηλὴ χεὶρ» τοῦ «συνδέτου» Θεοῦ «ἀοράτως πάρεστι, τοὺς συναπτομένους ἀρμόζουσα» μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ μετ' ἀλλήλων. Οἱ στέφανοι, οἱ ὁποῖοι τοποθετοῦνται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ νυμφίου καὶ τῆς νύμφης κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου, παραπέμπουν εἰς τὴν διάστασιν τῆς θυσίας καὶ τῆς πλήρους ἀφιερώσεως εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ἀλλήλους,

αναφέρονται δέ επίσης και εις τήν ζωήν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀποκαλύπτοντες τήν ἐσχατολογικὴν ἀναφορὰν τοῦ μυστηρίου τῆς ἀγάπης.

8. *Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος ἀπευθύνεται μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης καὶ στοργῆς πρὸς τὰ παιδία καὶ ὄλους τοὺς νέους.* Μέσα εἰς τὸν κυκεῶνα τῶν ἀλληλοαναιρουμένων ὀρισμῶν τῆς ταυτότητος τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἡ ἀγιωτάτη ἡμῶν Ἐκκλησία προβάλλει τὰ Κυριακὰ λόγια, «ἐάν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν» (Ματθ. ιη´, 3) καὶ τὸ «ὅς ἂν μὴ δέξηται τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν» (Λουκ. ιη´, 17), ὡς καὶ ὅσα ἀναφέρει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι «κωλύουν» (Λουκ. ιη´, 16) τὰ παιδία νὰ Τὸν πλησιάσουν καὶ δι' ὅσους τὰ «σκανδαλίζουν» (Ματθ. ιη´, 6).

Ἡ Ἐκκλησία προσφέρει εἰς τοὺς νέους ὄχι ἀπλῶς «βοήθειαν», ἀλλὰ τὴν «ἀλήθειαν» τῆς θεανθρωπίνης καινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Οἱ ὀρθόδοξοι νέοι ὀφείλουν νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι εἶναι φορεῖς τῆς μακραίωνος καὶ εὐλογημένης παραδόσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ταυτοχρόνως δὲ καὶ οἱ συνεχισταὶ αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι θὰ διαφυλάσσουν θαρραλέως καὶ θὰ καλλιεργοῦν μὲ δυναμισμόν τὰς αἰωνίους ἀξίας τῆς Ὁρθοδοξίας διὰ νὰ δίδουν τὴν ζεῖδωρον χριστιανικὴν μαρτυρίαν. Ἐξ αὐτῶν θὰ ἀναδειχθοῦν οἱ μελλοντικοὶ διάκονοι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Οἱ νέοι, λοιπόν, εἶναι ὄχι ἀπλῶς τὸ «μέλλον» τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνεργὸς ἔκφρασις τῆς φιλοθέου καὶ φιλανθρώπου ζωῆς αὐτῆς ἐν τῷ παρόντι.

IV. Ἡ κατὰ Χριστὸν παιδεία

9. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, παρατηροῦνται εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδείας νέα τάσεις ἀναφορικῶς πρὸς τὸ περιεχόμενον καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς παιδείας, ὅπως καὶ ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς θεωρήσεως τῆς παιδικῆς ἡλικίας, τοῦ ρόλου τόσο τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ μαθητοῦ, ὅσον καὶ τοῦ συγχρόνου σχολείου. Ἐφ' ὅσον *ἡ παιδεία ἀναφέρεται ὄχι ἀπλῶς εἰς ὅ,τι εἶναι, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ ὅποῖον ὀφείλει νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος* καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς εὐθύνης του, εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἡ εἰκὼν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ διὰ τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεώς του, καθορίζει τὴν ἄποψίν μας καὶ διὰ τὴν παιδείαν του. Τὸ κυρίαρχον σήμερον ἐκκοσμικευμένον ἀτομοκεντρικὸν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ταλανίζει τὴν νέαν γενεάν, προβληματίζει καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς ποιμαντικῆς μερίμνης τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκεται μία παιδεία, ἡ ὁποία ἀποβλέπει ὄχι μόνον εἰς τὴν νοητικὴν καλλιέργειαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκοδομὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συνόλου ἀνθρώπου ὡς ψυχοσωματικῆς καὶ πνευματικῆς ὄντοτητος, συμφώνως πρὸς τὴν τρίπτυχον ἀρχὴν *Θεός, ἄνθρωπος, κόσμος*. Εἰς τὸν κατηχητικὸν αὐτῆς λόγον, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καλεῖ φιλοστόργως τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ἰδίᾳ δὲ τοὺς νέους, εἰς ἐνσυνειδητον καὶ ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, καλλιεργοῦσα εἰς αὐτοὺς τὸν «ἄριστον πόθον» τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Οὕτω, τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα εὐρίσκει ἐν τῇ θεανθρωπίνῃ κοινωνίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ὑπαρξιακὸν στήριγμα καὶ βιώνει ἐν αὐτῇ τὴν ἀναστάσιμον προοπτικὴν τῆς κατὰ χάριν θεώσεως.

V. Ἡ Ἐκκλησία ἐνώπιον τῶν συγχρόνων προκλήσεων

10. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εὐρίσκεται σήμερον ἀντιμέτωπος ἀκραίων ἢ καὶ προκλητικῶν ἐκφράσεων τῆς ἰδεολογίας τῆς ἐκκοσμικεύσεως, ἐνδιαθέτων εἰς τὰς πολιτικάς, πολιτισμικάς καὶ κοινωνικάς ἐξελίξεις. Βασικὸν στοιχεῖον τῆς ἰδεολογίας τῆς ἐκκοσμικεύσεως ὑπῆρξε πάντοτε καὶ παραμένει μέχρι σήμερον ἡ

πλήρης αυτόνομης του ανθρώπου από τον Χριστόν και από την πνευματικήν έπιρροήν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς αὐθαίρετου μάλιστα ταυτίσεως τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν συντηρητισμὸν, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τοῦ ἀνιστορήτου χαρακτηρισμοῦ αὐτῆς ὡς δῆθεν ἐμποδίου εἰς πᾶσαν πρόοδον καὶ ἐξέλιξιν. Εἰς τὰς ἐκκοσμικευμένας συγχρόνους κοινωνίας ὁ ἄνθρωπος, ἀποκεκομμένος ἀπὸ τὸν Θεὸν, ταυτίζει τὴν ἐλευθερίαν του καὶ τὸ νόημα τῆς ζωῆς του μὲ ἀπόλυτον αὐτονομίαν καὶ μὲ ἀποδέσμευσιν ἀπὸ τὸν αἰώνιον προορισμὸν του, μὲ ἀποτέλεσμα σειρὰν παρανοήσεων καὶ σκοπίμων παρερμηνειῶν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως. Οὕτως, ἡ ἄνωθεν χορήγησις τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας καὶ ἡ πρόοδος εἰς τὸ «μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. δ', 13) θεωρεῖται ὅτι ἀντιστρατεύεται τὰς αὐτοσωτηρικὰς τάσεις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θυσιαστικὴ ἀγάπη ἀξιολογεῖται ὡς ἀσύμβατος μὲ τὸν ἀτομοκεντρισμὸν, ἐνῶ ὁ ἀσκητικὸς χαρακτήρ τοῦ χριστιανικοῦ ἠθους κρίνεται ὡς ἀφόρητος πρόκλησις διὰ τὸν εὐδαιμονισμὸν τοῦ ἀτόμου.

Ἡ ταύτισις τῆς Ἐκκλησίας μὲ συντηρητισμὸν, ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι αὐθαίρετος καὶ καταχρηστικὴ, ἐφ' ὅσον ἡ συνείδησις τῆς ταυτότητος τῶν χριστιανικῶν λαῶν φέρει ἀνεξίτηλον τὴν σφραγίδα τῆς διαχρονικῆς συμβολῆς τῆς Ἐκκλησίας ὅχι μόνον εἰς τὴν πολιτιστικὴν κληρονομίαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑγιᾶ ἀνάπτυξιν τοῦ θύραθεν πολιτισμοῦ γενικώτερον, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἔθεσε τὸν ἄνθρωπον οἰκονόμον τῆς θείας δημιουργίας καὶ συνεργὸν Αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐναντι τοῦ συγχρόνου «ἀνθρωποθεοῦ», προβάλλει τὸν «Θεάνθρωπον» ὡς ἔσχατον μέτρον τῶν πάντων: «Οὐκ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν, ἀλλὰ Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, Γ', 2. PG 94, 988). Ἀναδεικνύει δὲ τὴν σωτηριώδη ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ Σῶμά Του, τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς τόπον καὶ τρόπον τῆς ἐν ἐλευθερίᾳ ζωῆς, ὡς «ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ» (πρβλ. Ἐφεσ. δ', 15) καὶ ὡς μετοχήν, ἤδη ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ. Ὁ θεοῦ ἀνθρώπος, «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. ιη', 36) χαρακτήρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος τρέφει καὶ κατευθύνει τὴν «ἐν τῷ κόσμῳ» παρουσίαν καὶ μαρτυρίαν αὐτῆς, εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ κάθε μορφήν συσχηματισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν κόσμον (πρβλ. Ρωμ. ιβ', 2).

11. Διὰ τῆς συγχρόνου ἀναπτύξεως τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνολογίας, ἡ ζωὴ μας ἀλλάζει ριζικῶς. Καὶ ὅ,τι ἐπιφέρει ἀλλαγὴν εἰς τὸν τρόπον ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπαιτεῖ ἀπὸ μέρους του διάκρισιν, ἐφ' ὅσον, ἐκτός τῶν σημαντικῶν εὐεργεσιῶν, ὅπως λ.χ. ἡ διευκόλυνσις τῆς καθημερινότητος, ἡ ἐπιτυχὴς ἀντιμετώπισις σοβαρῶν ἀσθενειῶν καὶ ἡ ἔρευνα τοῦ διαστήματος, εἴμεθα ἐπίσης ἀντιμέτωποι καὶ μὲ τὰς ἀρνητικὰς ἐπιπτώσεις τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου. Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος χειραγωγήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας, χρήσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀπλοῦ μέσου, σταδιακῆς ἀπωλείας πολυτίμων παραδόσεων, ἀπειλῆς ἢ καὶ καταστροφῆς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ ἐπιστήμη, ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν της, δὲν διαθέτει δυστυχῶς τὰ ἀναγκαῖα μέσα διὰ τὴν πρόληψιν καὶ τὴν θεραπείαν πολλῶν ἐκ τῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια προκαλεῖ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. Ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις δὲν κινητοποιεῖ τὴν ἠθικὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, καίτοι γνωρίζει τοὺς κινδύνους, συνεχίζει νὰ δρᾷ ὡς ἐάν δὲν ἐγνώριζεν. Ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ σοβαρὰ ὑπαρξιακὰ καὶ ἠθικὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὸ αἰώνιον νόημα τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ κόσμου, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ χωρὶς μίαν πνευματικὴν προσέγγισιν.

12. Διάχυτος είναι εις τήν ἐποχὴν μας ὁ ἐνθουσιασμός διὰ τὰς ἐντυπωσιακὰς ἐξελιξίσεις εις τὸν χῶρον τῆς Βιολογίας, τῆς Γενετικῆς καὶ τῆς Νευροφυσιολογίας τοῦ ἐγκεφάλου. Πρόκειται δι' ἐπιστημονικὰς κατακτήσεις, τὸ εὖρος τῶν ἐφαρμογῶν τῶν ὁποίων ἐνδέχεται νὰ προκαλέσῃ σοβαρώτατα ἀνθρωπολογικὰ καὶ ἠθικὰ διλήμματα. *Ἡ ἀνεξέλεγκτος χρῆσις τῆς Βιοτεχνολογίας εις τὴν ἀρχὴν, τὴν διάρκειαν καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς, θέτει εις κίνδυνον τὴν αὐθεντικὴν πληρότητα αὐτῆς.* Ὁ ἄνθρωπος πειραματίζεται ἐντονώτερον μὲ τὴν ἰδίαν του φύσιν κατὰ ἀκραῖον καὶ ἐπικίνδυνον τρόπον. Κινδυνεύει νὰ μετατραπῇ εις μίαν βιολογικὴν μηχανήν, εις μίαν ἀπρόσωπον κοινωνικὴν μονάδα ἢ εις μίαν συσκευὴν ἐλεγχομένης σκέψεως.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραμείνῃ εις τὸ περιθώριον τῆς συζητήσεως τόσον σπουδαίων ἀνθρωπολογικῶν, ἠθικῶν καὶ ὑπαρξιακῶν ζητημάτων. Στηρίζεται εις θεοδίδακτα κριτήρια, ἀναδεικνύουσα τὴν ἐπικαιρότητα τῆς ὀρθοδόξου ἀνθρωπολογίας ἀπέναντι εις τὴν σύγχρονον ἀνατροπὴν τῶν ἀξιῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν δύναται καὶ ὀφείλει νὰ ἐκφράσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τὴν προφητικὴν αὐτῆς συνειδησιν ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ Ἐνανθρωπήσει προσέλαβεν ὅλον τὸν ἄνθρωπον καὶ εἶναι τὸ ἀπόλυτον πρότυπον τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ἀνθρώπου γένους. Προβάλλει τὴν ἱερότητα τῆς ζωῆς καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρχῆς τῆς συλλήψεως. Τὸ δικαίωμα εις τὴν γέννησιν εἶναι τὸ πρῶτον μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἡ Ἐκκλησία ὡς θεανθρωπίνη κοινωνία, εις τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἄνθρωπος ἀποτελεῖ μοναδικὴν ὄντοτητα, προωρισμένην εις προσωπικὴν κοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἀντιστέκεται εις πᾶσαν προσπάθειαν ἀντικειμενοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου, μετατροπῆς του εις μετρήσιμον μέγεθος. Οὐδὲν ἐπιστημονικὸν ἐπίτευγμα ἐπιτρέπεται νὰ θίγῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν θεῖον προορισμὸν αὐτοῦ. Ὁ ἄνθρωπος δὲν προσδιορίζεται μόνον ἀπὸ τὰ γονίδια του.

Ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς θεμελιούται ἡ *Βιοθητικὴ* ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Εἰς μίαν ἐποχὴν ἀλληλοσυγκρουομένων εἰκόνων περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὀρθόδοξος Βιοθητικὴ προβάλλει, ἀπέναντι εις θύραθεν αὐτονόμους καὶ συρρικνωτικὰς ἀνθρωπολογικὰς θεωρήσεις, τὴν κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν αἰώνιον προορισμὸν αὐτοῦ. Συμβάλλει οὕτως εις τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς συζητήσεως τῶν βιοθητικῶν θεμάτων διὰ τῆς βιβλικῆς ἀνθρωπολογίας καὶ τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας τῆς Ὁρθοδοξίας.

13. Εἰς μίαν παγκόσμιον κοινωνίαν, προσανατολισμένην εις τὸ «ἔχειν» καὶ τὸν ἀτομοκεντρισμὸν, ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία προβάλλει τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐν Χριστῷ καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς, τὴν ἐλευθέρως σαρκουμένην εις τὴν καθημερινὴν ζωὴν ἐκάστου ἀνθρώπου διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ «ἕως ἑσπέρας» (Ψαλμ. ργ', 23), διὰ τῶν ὁποίων οὗτος καθίσταται συνεργός τοῦ αἰωνίου Πατρὸς – «*Θεοῦ ἔσμεν συνεργοί*» (Α' Κορ. γ', 9) – καὶ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ, «ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι» (Ἰωάν. ε', 17). Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀγιάζει διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τοῦ συνεργούντος τῷ Θεῷ ἀνθρώπου, ἀναδεικνύοντας τὴν ἐν αὐτοῖς κατάφασιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πλαισίου τοποθετεῖται καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀσκήσις, διαφέρουσα ριζικῶς ἀπὸ κάθε δυϊστικὸν ἀσκητισμὸν, ὁ ὁποῖος ἀποκόπτει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τὸν συνάνθρωπον. *Ἡ χριστιανικὴ ἀσκήσις καὶ ἡ ἐγκράτεια*, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀφοροῦν μόνον εις τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς εις ὅλας τὰς ἐκφάνσεις

αύτης, άπτη μαρτυρία τής παρουσίας του έσχατολογικού πνεύματος εις τήν εύλογημένην βιοτήν των πιστών.

14. *Αι ρίζαι τής οικολογικής κρίσεως είναι πνευματικά και ήθικά, ενδιάθετοι εις τήν καρδίαν εκάστου ανθρώπου. Αύτη ή κρίσις επιδεινείται κατά τους τελευταίους αιώνας έξ αίτίας των ποικίλων διχασμών προκαλουμένων από άνθρωπινα πάθη, όπως ή πλεονεξία, ή άπληστία, ό έγωισμός, ή άρπακτική διάθεσις και από τās έπιπτώσεις αυτών επί του πλανήτου, ως ή κλιματική άλλαγή, ή όποια πλέον άπειλεί εις μεγάλον βαθμόν τό φυσικόν περιβάλλον, τόν κοινόν ήμών «οϊκον». Η ρήξις τής σχέσεως ανθρώπου και κτίσεως είναι διαστρέβλωσις τής αύθεντικής χρήσεως τής δημιουργίας του Θεου. Η αντιμετώπισις του οικολογικού προβλήματος επί τη βάσει των άρχών τής χριστιανικής παραδόσεως άπαιτεί όχι μόνον μετάνοιαν διά τήν άμαρτίαν τής εκμεταλλεύσεως των φυσικών πόρων του πλανήτου, ήτοι ριζικήν άλλαγήν νοοτροπίας και συμπεριφορας, αλλά και άσκητισμόν, ως αντίδοτον εις τόν καταναλωτισμόν, εις τήν θεοποίησιν των αναγκών και εις τήν κτητικήν στάσιν. Προϋποθέτει επίσης και τήν μεγίστην εύθύνην ήμών να παραδώσωμεν εις τās έπερχόμενας γενεάς βιώσιμον φυσικόν περιβάλλον και τήν χρήσιν αυτού κατά θείαν βούλησιν και εύλογίαν. Εις τά μυστήρια τής Έκκλησίας καταφάσκειται ή δημιουργία και ό άνθρωπος ενδυναμώνεται διά να λειτουργή ως οικονόμος, φύλαξ και «ιερεύς» αύτης, προσάγων ταύτην δοξολογικώς τω Δημιουργω – «Τά Σά εκ των Σών, Σοί προσφέρομεν κατά πάντα και διά πάντα» – και καλλιεργών εύχαριστιακήν σχέσιν με τήν κτίσιν. Η όρθόδοξος αύτη εύαγγελική και πατερική προσέγγισις στρέφει επίσης τήν προσοχήν μας εις τās κοινωνικάς διαστάσεις και τās τραγικάς έπιπτώσεις τής καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος.*

VI. Η Έκκλησία ένώπιον τής παγκοσμιοποιήσεως, άκραιών φαινομένων βίας και τής μεταναστεύσεως

15. *Η σύγχρονος ιδεολογία τής παγκοσμιοποιήσεως, ή όποια επιβάλλεται άθωρόβως και εξαπλοΰται ραγδαίως, προκαλεί ήδη ισχυρούς κλυδωνισμούς εις τήν οικονομίαν και τήν κοινωνίαν εις παγκόσμιον κλίμακα. Η έπιβολή της έχει δημιουργήσει νέας μορφάς συστηματικής εκμεταλλεύσεως και κοινωνικής άδικίας, έχει σχεδιάσει τήν σταδιακήν έξουδετέρωσιν των έμποδίων των αντιτιθεμένων ένθικών, θρησκευτικών, ιδεολογικών ή άλλων παραδόσεων και έχει ήδη όδηγήσει εις τήν άποδυνάμωσιν ή και εις τήν τελικήν άποδόμησιν των κοινωνικών κατακτήσεων, υπό τό πρόσχημα μάλιστα τής δήθεν αναγκαίας άνασυγκροτήσεως τής παγκοσμίου οικονομίας, διευρύνουσα οΰτω τό χάσμα μεταξύ πλουσίων και πτωχών, δυναμιτίζουσα τήν κοινωνικήν συνοχήν των λαών και άναρριπίζουσα νέας έστίας παγκοσμίων έντάσεων.*

Η Όρθόδοξος Έκκλησία, έναντι τής ίσοπεδωτικής και άπροσώπου όμογενοποιήσεως, τήν όποιαν προωθεί ή παγκοσμιοποίησις, αλλά και των άκροτήτων του ένθοφυλετισμού, είσηγεΐται τήν προστασίαν τής ταυτότητος των λαών και τήν ένίσχυσιν τής έντοπιότητος. Ός έναλλακτικόν υπόδειγμα διά τήν ένότητα τής άνθρωπότητος προβάλλει τήν άρθρωτήν όργάνωσιν τής Έκκλησίας, επί τη βάσει τής ίσοτιμίας των κατά τόπους Έκκλησιών. Η Έκκλησία αντιτίθεται εις τήν προκλητικήν άπειλήν διά τόν σύγχρονον άνθρωπον και τās πολιτιστικάς παραδόσεις των λαών, τήν όποιαν έμπερικλείει ή παγκοσμιοποίησις και ή άρχή τής «ιδιονομίας τής οικονομίας» ή του οικονομισμού, ή αυτονόμησις δηλαδή τής οικονομίας από τās ζωτικές ανάγκας του ανθρώπου και ή μετατροπή της εις αυτοσκοπόν, προτείνει δέ μίαν βιώσιμον οικονομίαν, τεθεμελιωμένην εις τās άρχάς του Εύαγγελίου. Οΰτω, με πυξίδα

τόν Κυριακόν λόγον «οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω ζήσεται ἄνθρωπος» (Λουκ. δ', 4), ἡ Ἐκκλησία δὲν συνδέει τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μὲ μόνην τὴν ἄνοδον τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου ἢ μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν εἰς βάρους τῶν πνευματικῶν ἀξιών.

16. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀναμιγνύεται εἰς τὴν πολιτικὴν, ἐν τῇ στενῇ σημασίᾳ τοῦ ὄρου, ἀλλ' ὅμως ἡ μαρτυρία αὐτῆς εἶναι οὐσιαστικῶς πολιτικὴ, ὡς μέριμνα διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν του. Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε πάντοτε διακριτὸς καὶ θά παραμείνῃ εἰς τὸ διηνεκὲς μία *ὀφειλετικὴ παρέμβασις ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου*. Αἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησῖαι καλοῦνται σήμερον νὰ οἰκοδομήσουν μίαν νέαν ἐποικοδομητικὴν συναλληλίαν μὲ τὸ κοσμικὸν κράτος δικαίου εἰς τὸ νέον πλαίσιον τῶν διεθνῶν σχέσεων, συμφώνως πρὸς τὸ βιβλικόν «Ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Ματθ. κβ', 21). Ἡ συναλληλία αὕτη δέον ὅπως διασώζῃ τὴν ἰδιοπροσωπίαν Ἐκκλησίας καὶ κράτους καὶ διασφαλίζῃ τὴν εἰλικρινῆ συνεργασίαν αὐτῶν ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς προστασίας τῆς μοναδικῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀπορρεόντων δικαιωμάτων αὐτοῦ, ὡς καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου εὐρίσκονται σήμερον εἰς τὸ κέντρον τῆς πολιτικῆς ὡς ἀπάντησις εἰς τὰς συγχρόνους κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς κρίσεις καὶ ἀνατροπὰς καὶ διὰ τὴν προστασίαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου. Ἡ προσέγγισις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπικεντρώνεται εἰς τὸν κίνδυνον ἐκπτώσεως τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος εἰς ἀτομοκεντρισμὸν καὶ δικαιωματισμὸν. Μία τοιαύτη ἐκτροπὴ λειτουργεῖ εἰς βάρους τοῦ κοινοτικοῦ περιεχομένου τῆς ἐλευθερίας, ὁδηγεῖ εἰς τὴν αὐθαίρετον μετατροπὴν τῶν δικαιωμάτων εἰς εὐδαιμονιστικὰς διεκδικήσεις καὶ εἰς τὴν ἀναγωγὴν τῆς ἐπισφαλοῦς ταυτίσεως τῆς ἐλευθερίας μὲ τὴν ἀσυδοσίαν τοῦ ἀτόμου εἰς «οἰκουμενικὴν ἀξίαν», ἢ ὅποια ὑποσκάπτει τὰ θεμέλια τῶν κοινωνικῶν ἀξιών, τῆς οἰκογενείας, τῆς θρησκείας, τοῦ ἔθνους καὶ ἀπειλεῖ θεμελιώδεις ἠθικὰς ἀξίας.

Ἡ ὀρθόδοξος λοιπὸν κατανόησις τοῦ ἀνθρώπου ἀντιτίθεται τόσον εἰς τὴν ἀλαζονικὴν ἀποθέωσιν τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν δικαιωμάτων του, ὅσον καὶ εἰς τὴν ταπεινωτικὴν καταρράκωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου εἰς τὰς συγχρόνους γιγαντιαίας οἰκονομικὰς, κοινωνικὰς, πολιτικὰς καὶ ἐπικοινωνιακὰς δομάς. Ἡ παράδοσις τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ἀνεξάντλητος πηγὴ ζωτικῶν ἀληθειῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Οὐδεὶς ἐτίμησε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐμερίμνησε δι' αὐτὸν τόσον, ὅσον ὁ Θεάνθρωπος Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία Του. Θεμελιῶδες ἀνθρώπινον δικαίωμα εἶναι ἡ προστασία τῆς ἀρχῆς τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ὑπὸ πάσας τὰς προοπτικὰς αὐτῆς, ἤτοι τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καὶ ὅλων τῶν ἀτομικῶν καὶ συλλογικῶν ἐκφράσεων θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ δικαιώματος ἐκάστου πιστοῦ νὰ τελῇ ἀκωλύτως ἀπὸ οἰανδήποτε κρατικὴν παρέμβασιν τὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα, καθὼς καὶ τῆς ἐλευθερίας δημοσίας διδασκαλίας τῆς θρησκείας καὶ τῶν προϋποθέσεων λειτουργίας τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων.

17. Βιοῦμεν σήμερον ἔξαρσιν νοσηρῶν φαινομένων βίας ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ. Αἱ ἐκρήξεις φονταμενταλισμοῦ εἰς τοὺς κόλπους τῶν θρησκείων κινδυνεύουν νὰ ὁδηγήσουν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀπόψεως ὅτι ὁ φονταμενταλισμὸς ἀνήκει εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ θρησκευτικοῦ φαινομένου. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι ὁ *φονταμενταλισμὸς*, ὡς «ζῆλος οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» (Ρωμ. ι', 2), *ἀποτελεῖ ἔκφρασιν νοσηρᾶς θρησκευτικότητος*. Ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ σταυρωθέντος Κυρίου, θυσιάζεται καὶ δὲν θυσιάζει, καὶ διὰ τὸν λόγον

αυτόν είναι ο αύστηρότερος κριτής του όποθενδήποτε προερχομένου φονταμενταλισμού. Ο ειλικρινής διαθρησκειακός διάλογος συμβάλλει εις τήν ανάπτυξιν άμοιβαίας έμπιστοσύνης, εις τήν προώθησιν τής ειρήνης και τής καταλλαγής. Η Έκκλησία αγωνίζεται διά νά καταστήση αισθητοτέραν τήν «άνωθεν ειρήνην» επί τής γής. Η άληθινή ειρήνη δέν επιτυγχάνεται μέ τήν δύναμιν τών όπλων, αλλά μόνον διά μέσου τής αγάπης, ήτις «ού ζητεί τά έαυτής» (Α΄ Κορ. ιγ΄, 5). Τό έλαιον τής πίστεως πρέπει νά χρησιμοποιηται διά νά απαλύνη και νά θεραπεύη τάς παλαιάς πληγάς τών άλλων και όχι νά αναρριπίζη νέας έστίας μίσους.

18. Η Όρθόδοξος Έκκλησία παρακολουθεϊ μέ πόνον και προσευχήν και καταγράφει τήν μεγάλην σύγχρονον άνθρωπιστικήν κρίσιν, τήν επέκτασιν τής βίας και τών ένόπλων συρράξεων, τόν διωγμόν, τήν εκδίωξιν και τάς δολοφονίας μελών θρησκευτικών μειονοτήτων, τήν βιαιάν απομάκρυνσιν οικογενειών από τάς έστίας των, τήν τραγωδίαν τής έμπορίας άνθρώπων, τήν παραβίασιν τών βασικών δικαιωμάτων άτομων και λαών και τόν έξαναγκασμόν εις άλλαγήν πίστεως. Καταδικάζει άπεριφράστως τάς άπαγωγάς, τά βασανιστήρια, τάς ειδεχθείς εκτελέσεις. Καταγγέλλει τήν καταστροφήν ναών, θρησκευτικών συμβόλων και μνημείων πολιτισμού.

Η Όρθόδοξος Έκκλησία άνησυχεί ιδιαιτέρως διά τήν κατάστασιν τών χριστιανών και τών άλλων διωκομένων ένθικων και θρησκευτικών μειονοτήτων τής Μέσης Άνατολής. Ειδικότερον, άπευθύνει εκκλησιν προς τάς κυβερνήσεις έν τή περιοχή, νά προστατεύσουν τούς χριστιανικούς πληθυσμούς, τούς Όρθοδόξους, τούς Αρχαίους Άνατολικούς και τούς λοιπούς χριστιανούς, οι όποιοι επεβίωσαν εις τό λίκνον του Χριστιανισμού. Οι γηγενείς χριστιανικοί και οι άλλοι πληθυσμοί έχουν άπαραγραπτον δικαίωμα νά παραμείνουν εις τάς χώρας αυτών ως πολίται μέ ίσα δικαιώματα.

Προτρέπομεν λοιπόν όλους τούς έμπλεκόμενους, ανεξαρτήτως θρησκευτικών πεποιθήσεων, νά εργάζωνται διά τήν καταλλαγήν και διά τόν σεβασμόν τών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πρωτίστως δέ διά τήν προστασίαν του θείου δώρου τής ζωής. Πρέπει ο πόλεμος και ή αίματοχυσία νά τερματισθοούν, νά επικρατήση ή δικαιοσύνη, ώστε νά επανέλθη ή ειρήνη και νά καταστή έφικτή ή επιστροφή τών εκδιωχθέντων εις τάς πατρογονικάς αυτών έστίας. Προσευχόμεθα διά τήν ειρήνην και τήν δικαιοσύνην εις τάς δοκιμαζόμενας χώρας τής Άφρικής, ως και εις τήν χειμαζομένην Ούκρανίαν. Επαναλαμβάνομεν έν Συνόδω μετ΄ έμφάσεως τήν εκκλησιν προς τούς ύπευθύνους, νά άπελευθερώσουν τούς δύο άπαχθέντας άρχιερείς εις τήν Συρίαν, Παύλον Yazigi και Ίωάννην Ibrahim. Προσευχόμεθα διά τήν άπελευθέρωσιν πάντων τών έν όμηρία και αιχμαλωσία συνανθρώπων μας.

19. Τό σύγχρονον και συνεχώς έντεινόμενον προσφυγικόν και μεταναστευτικόν πρόβλημα, όφειλόμενον εις πολιτικούς, οικονομικούς και κλιματολογικούς λόγους, εύρίσκεται εις τό κέντρον του παγκοσμίου ένδιαφέροντος. Η Όρθόδοξος Έκκλησία άντιμετώπισε πάντοτε και άντιμετωπίζει συνεχώς τούς δεδιωγμένους, τούς έν κινδύνω και έν ανάγκαις, επί τή βάσει τών λόγων του Κυρίου «επέινασα γάρ, και έδώκατέ μοι φαγεΐν, έδίψησα, και έποτίσατέ με, ξένος ήμην, και συνηγάγετέ με, γυμνός, και περιεβάλετέ με, ήσθένησα, και έπεσκέψασθέ με, έν φυλακή ήμην, και ήλθετε προς με» (Ματθ. κε΄, 35-36) και «άμήν λέγω ύμιν, έφ΄ όσον έποιήσατε ένι τούτων τών άδελφών μου τών έλαχίστων έμοί έποιήσατε» (Ματθ. κε΄, 40). Καθ΄ όλην τήν ιστορικήν αυτης πορείαν ή Έκκλησία εύρίσκετο εις τό πλευρόν των «κοπιώντων και πεφορτισμένων» (Ματθ. ια΄, 28). Άείποτε ή εκκλησιαστική

φιλανθρωπία δέν περιωρίζετο ἀπλῶς εἰς τὴν περιστασιακὴν ἀγαθοεργίαν πρὸς τὸν ἐνδεῆ καὶ τὸν πάσχοντα, ἀλλὰ ἀπέβλεπε καὶ εἰς τὴν ἀπάλειψιν τῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν τὰ κοινωνικὰ προβλήματα. Τὸ «ἔργον διακονίας» τῆς Ἐκκλησίας (Ἐφεσ. δ', 12) ἀναγνωρίζεται ὑπὸ πάντων.

Ἀπευθύνομεν λοιπὸν ἔκκλησιν πρωτίστως πρὸς τοὺς δυναμένους νὰ ἄρουν τὰς αἰτίας τῆς δημιουργίας τῆς προσφυγικῆς κρίσεως νὰ λάβουν τὰς δεούσας θετικὰς ἀποφάσεις. Καλοῦμεν τὰς πολιτικὰς ἀρχάς, τοὺς Ὁρθόδοξους πιστοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς πολίτας τῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας κατέφυγον καὶ συνεχίζουν νὰ καταφεύγουν οἱ πρόσφυγες, νὰ παράσχουν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν, ἀκόμη καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου ὑστερήματος.

VII. Ἡ Ἐκκλησία: μαρτυρία ἐν διαλόγῳ

20. Ἡ Ἐκκλησία ἐπιδεικνύει εὐαισθησίαν ἐναντι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι διέκοψαν τὴν μετ' αὐτῆς κοινωνίαν καὶ ἐνδιαφέρεται δι' ὅσους δέν κατανοοῦν τὴν φωνὴν τῆς. Ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῆς ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ζῶσαν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, μετατρέπει εἰς συγκεκριμένας πράξεις τὴν θείαν Οἰκονομίαν δι' ὅλων τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς μέσων, διὰ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας, ἐν τῇ ἀκριβείᾳ τῆς ἀποστολικῆς πίστεως. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς κατανοήσεως τοῦ χρέους μαρτυρίας καὶ προσφορᾶς, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνέκαθεν προσέδιδε μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν διάλογον, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς ἐκεῖνον μὲ τοὺς ἑτεροδόξους χριστιανοὺς. Διὰ μέσου τοῦ διαλόγου αὐτοῦ, ὁ λοιπὸς χριστιανικὸς κόσμος γνωρίζει πλέον καλύτερα τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὴν γνησιότητα τῆς παραδόσεως αὐτῆς. Ἐπίσης γνωρίζει ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἀπεδέχθη τὸν θεολογικὸν μινιμαλισμὸν ἢ τὴν ἀμφισβήτησιν τῆς δογματικῆς παραδόσεως καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἡθους τῆς. Οἱ διαχριστιανικοὶ διάλογοι ἐλειτούργησαν ὡς εὐκαιρία διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν, διὰ νὰ ἀναδείξῃ τὸ σέβας πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων καὶ διὰ νὰ δώσῃ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῆς γνησίας παραδόσεως τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ὑπὸ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας διεξαγόμενοι διάλογοι οὐδέποτε ἐσήμαιναν, οὔτε σημαίνουν καὶ δέν πρόκειται νὰ σημάνουν ποτέ οἰονδήποτε συμβιβασμὸν εἰς ζητήματα πίστεως. Οἱ διάλογοι αὐτοὶ εἶναι μαρτυρία περὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐδραζομένη ἐπὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος «Ἐρχου καὶ ἴδε» (Ἰωάν. α', 46), ὅτι «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν» (Α' Ἰωάν. δ', 8).

***

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ, ἡ ἀνά τὴν οἰκουμένην Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, οὔσα ἢ ἐν Χριστῷ φανέρωσις τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, βιοῖ τὸ ὅλον μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν αὐτῆς, μὲ ἐπικεντρὸν πάντοτε τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ προσφέρει εἰς ἡμᾶς οὐχὶ τροφήν ἐπικηρον καὶ φθαρτὴν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ζωήρρυτον Δεσποτικὸν Σῶμα, «τὸν οὐράνιον Ἄρτον», «ὃς ἐστὶ φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτος τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξικακόν» (Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Πρὸς Ἐφεσίου, Κ'. PG 5, 756). Ἡ θεία Εὐχαριστία ἀποτελεῖ τὸν ἐσώτατον πυρῆνα καὶ τῆς συνοδικῆς λειτουργίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, καθὼς καὶ τὴν αὐθεντικὴν βεβαίωσιν τῆς Ὁρθοδοξίας τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, ὡς διακηρύττει καὶ ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος Λυῶνος: «Ἡμῶν δὲ σύμφωνος ἢ γνώμη (= διδασκαλία) τῇ Εὐχαριστίᾳ, ἢ δὲ Εὐχαριστία βεβαιοῖ τὴν γνώμην» (Κατὰ αἵρέσεωνΔ', 18. PG 7, 1028).

Εὐαγγελιζόμενοι, λοιπὸν, κατὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου ὅλον τὸν κόσμον καὶ «κηρύττοντες ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα

τά ἔθνη» (Λουκ. κβ', 47), ἔχομεν χρέος νά παραθέτωμεν ἑαυτοὺς καί ἀλλήλους καί πᾶσαν τήν ζωήν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ καί νά ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁμολογοῦντες ἐν ὁμονοίᾳ «Πατέρα, Υἱόν καί Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καί ἀχώριστον». Ταῦτα ἀπευθύνοντες ἐν Συνόδῳ πρὸς τὰ ἀνά τὸν κόσμον τέκνα τῆς Ἀγιωτάτης Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καί πρὸς τήν οἰκουμένην πᾶσαν, ἐπόμενοι τοῖς ἀγίοις Πατράσι καί τοῖς συνοδικοῖς θεσπίσμασι πρὸς διαφύλαξιν τῆς πατροπαραδότου πίστεως καί πρὸς «ἀνάληψιν χρηστοθεΐας» εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ζωὴν ἡμῶν, ἐπ' ἐλπίδι τῆς «κοινῆς ἀναστάσεως», δοξολογοῦμεν τὴν τρισυπόστατον Θεότητα ἅσμασιν ἐνθέοις:

«Πάτερ Παντοκράτορ καὶ Λόγε καὶ Πνεῦμα, τρισὶν ἐνιζομένη ἐν ὑποστάσεσι φύσις. Ὑπερούσιε καὶ Ὑπέρθεε, εἰς σέ βεβαπτίσαμεθα καὶ σέ εὐλογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας» (Κανὼν τοῦ Πάσχα, ᾠδὴ Η').

† ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, Πρόεδρος

† ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόδωρος

† ὁ Ἱεροσολύμων Θεόφιλος

† ὁ Σερβίας Εἰρηναῖος

† ὁ Ρουμανίας Δανιήλ

† ὁ Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου Χρυσόστομος

† ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερώνυμος

† ὁ Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας Σάββας

† ὁ Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιος

† ὁ Πρέσοβ καὶ πάσης Τσεχίας καὶ Σλοβακίας Ραστισλάβ

Ἀντιπροσωπεῖα Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

† ὁ Καρελίας καὶ πάσης Φιλλανδίας Λέων

† ὁ Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας Στέφανος

† ὁ Γέρων Περγάμου Ἰωάννης

† ὁ Γέρων Ἀμερικῆς Δημήτριος

† ὁ Γερμανίας Αὐγουστίνος

† ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος

† ὁ Ντένβερ Ἡσαΐας

† ὁ Ἀτλάντας Ἀλέξιος

† ὁ Πριγκηποννήσων Ἰάκωβος

† ὁ Προικοννήσου Ἰωσήφ

- † ὁ Φιλαδελφείας Μελίτων
- † ὁ Γαλλίας Ἐμμανουήλ
- † ὁ Δαρδανελλίων Νικήτας
- † ὁ Νητρόϊτ Νικόλαος
- † ὁ Ἁγίου Φραγκίσκου Γεράσιμος
- † ὁ Κισάμου καὶ Σελίνου Ἀμφιλόχιος
- † ὁ Κορέας Ἀμβρόσιος
- † ὁ Σηλυβρίας Μάξιμος
- † ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἀμφιλόχιος
- † ὁ Διοκλείας Κάλλιστος
- † ὁ Ἱεραπόλεως Ἀντώνιος, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Οὐκρανῶν Ὁρθοδόξων ἐν ΗΠΑ
- † ὁ Τελμησοῦ Ἰώβ
- † ὁ Χαριουπόλεως Ἰωάννης, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ὁρθοδόξων Παροικιῶν Ρωσικῆς Παραδόσεως
- † ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Καρπαθορρώσων Ὁρθοδόξων ἐν ΗΠΑ

Ἀντιπροσωπεία Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας

- † ὁ Γέρων Λεοντοπόλεως Γαβριήλ
- † ὁ Ναϊρόμπι Μακάριος
- † ὁ Καμπάλας Ἰωνᾶς
- † ὁ Ζιμπάμπουε καὶ Ἀγκόλας Σεραφεῖμ
- † ὁ Νιγηρίας Ἀλέξανδρος
- † ὁ Τριπόλεως Θεοφύλακτος
- † ὁ Καλῆς Ἐλπίδος Σέργιος
- † ὁ Κυρήνης Ἀθανάσιος
- † ὁ Καρθαγένης Ἀλέξιος
- † ὁ Μουάνζας Ἱερώνυμος
- † ὁ Γουϊνέας Γεώργιος

- † ὁ Ἐρμουπόλεως Νικόλαος
- † ὁ Εἰρηνουπόλεως Δημήτριος
- † ὁ Ἰωαννουπόλεως καὶ Πρετορίας Δαμασκηνός
- † ὁ Ἄκκρας Νάρκισσος
- † ὁ Πτολεμαΐδος Ἐμμανουήλ
- † ὁ Καμερούν Γρηγόριος
- † ὁ Μέμφιδος Νικόδημος
- † ὁ Κατάγκας Μελέτιος
- † ὁ Μπραζαβίλ καὶ Γκαμπόν Παντελεήμων
- † ὁ Μπουρούντι καὶ Ρουάντας Ἰννοκέντιος
- † ὁ Μοζαμβίκης Χρυσόστομος
- † ὁ Νιέρι καὶ Ὅρους Κένυας Νεόφυτος

Ἀντιπροσωπεία Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων

- † ὁ Φιλαδελφείας Βενέδικτος
- † ὁ Κωνσταντίνης Ἀρίσταρχος
- † ὁ Ἰορδάνου Θεοφύλακτος
- † ὁ Ἀνθηδώνος Νεκτάριος
- † ὁ Πέλλης Φιλούμενος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Σερβίας

- † ὁ Ἀχρίδος καὶ Σκοπίων Ἰωάννης
- † ὁ Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Ἀμφιλόχιος
- † ὁ Ζάγκρεμπ καὶ Λιουμπλιάνας Πορφύριος
- † ὁ Σιρμίου Βασίλειος
- † ὁ Βουδιμίου Λουκιανός
- † ὁ Νέας Γκρατσάνιτσας Λογγίνος
- † ὁ Μπάτσκακας Εἰρηναῖος
- † ὁ Σβορνικίου καὶ Τούζλας Χρυσόστομος
- † ὁ Ζίτσης Ἰουστίνος

- † ὁ Βρανίων Παχώμιος
- † ὁ Σουμαδίας Ἰωάννης
- † ὁ Μπρανιτσέβου Ἰγνάτιος
- † ὁ Δαλματίας Φώτιος
- † ὁ Μπίχατς καὶ Πέτροβατς Ἀθανάσιος
- † ὁ Νίκσιτς καὶ Βουδίμλιε Ἰωαννίκιος
- † ὁ Ζαχουμίου καὶ Ἐρζεγοβίνης Γρηγόριος
- † ὁ Βαλιέβου Μιλούτιν
- † ὁ ἐν Δυτικῇ Ἀμερικῇ Μάξιμος
- † ὁ ἐν Αὐστραλία καὶ Νέα Ζηλανδία Εἰρηναῖος
- † ὁ Κρούσεβατς Δαυῖδ
- † ὁ Σλαυονίας Ἰωάννης
- † ὁ ἐν Αὐστρία καὶ Ἑλβετία Ἀνδρέας
- † ὁ Φραγκφούρτης καὶ ἐν Γερμανία Σέργιος
- † ὁ Τιμοκίου Ἰλαρίων

Ἀντιπροσωπία Ἐκκλησίας Ρουμανίας

- † ὁ Ἰασίου καὶ Μολδαβίας καὶ Μπουκοβίνης Θεοφάνης
- † ὁ Σιμπίου καὶ Τρανσυλβανίας Λαυρέντιος
- † ὁ Βάντ, Φελεάκ καὶ Κλούζ καὶ Κλούζ, Ἄλμπας, Κρισάνας καὶ Μαραμοῦρες Ἀνδρέας
- † ὁ Κραιόβας καὶ Ὀλτενίας Εἰρηναῖος
- † ὁ Τιμισοάρας καὶ Βανάτου Ἰωάννης
- † ὁ ἐν Δυτικῇ καὶ Νοτίῳ Εὐρώπῃ Ἰωσήφ
- † ὁ ἐν Γερμανία καὶ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ Σεραφεῖμ
- † ὁ Τιργοβιστίου Νήφων
- † ὁ Ἄλμπα Ἰούλια Εἰρηναῖος
- † ὁ Ρώμαν καὶ Μπακάου Ἰωακείμ
- † ὁ Κάτω Δουνάβεως Κασσιανός
- † ὁ Ἄραντ Τιμόθεος

- † ὁ ἐν Ἀμερικῇ Νικόλαος
- † ὁ Ὁράντεα Σωφρόνιος
- † ὁ Στρεχαΐας καὶ Σεβερίνου Νικόδημος
- † ὁ Τουλσέας Βησσαρίων
- † ὁ Σαλάζης Πετρώνιος
- † ὁ ἐν Οὐγγαρία Σιλουανός
- † ὁ ἐν Ἰταλίᾳ Σιλουανός
- † ὁ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ Τιμόθεος
- † ὁ ἐν Βορείῳ Εὐρώπῃ Μακάριος
- † ὁ Πλοεστίου Βαρλαάμ, Βοηθός παρὰ τῷ Πατριάρχῃ
- † ὁ Λοβιστέου Αἰμιλιανός, Βοηθός παρὰ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Ριμνικίου
- † ὁ Βικίνης Ἰωάννης Κασσιανός, Βοηθός παρὰ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ ἐν Ἀμερικῇ

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Κύπρου

- † ὁ Πάφου Γεώργιος
- † ὁ Κιτίου Χρυσόστομος
- † ὁ Κυρηνείας Χρυσόστομος
- † ὁ Λεμεσοῦ Ἀθανάσιος
- † ὁ Μόρφου Νεόφυτος
- † ὁ Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου Βασίλειος
- † ὁ Κύκκου καὶ Τηλλυρίας Νικηφόρος
- † ὁ Ταμασοῦ καὶ Ὁρεινῆς Ἡσαΐας
- † ὁ Τριμυθοῦντος καὶ Λευκάρων Βαρνάβας
- † ὁ Καρπασίας Χριστοφόρος
- † ὁ Ἀρσινόης Νεκτάριος
- † ὁ Ἀμαθοῦντος Νικόλαος
- † ὁ Λήδρας Ἐπιφάνιος
- † ὁ Χύτρων Λεόντιος
- † ὁ Νεαπόλεως Πορφύριος

† ὁ Μεσαορίας Γρηγόριος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Ἑλλάδος

† ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καί Θάσου Προκόπιος

† ὁ Περιστερίου Χρυσόστομος

† ὁ Ἡλείας Γερμανός

† ὁ Μαντινείας καί Κυνουρίας Ἀλέξανδρος

† ὁ Ἄρτης Ἰγνάτιος

† ὁ Διδυμοτείχου, Ὀρεστιάδος καί Σουφλίου Δαμασκηνός

† ὁ Νικαίας Ἀλέξιος

† ὁ Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱερόθεος

† ὁ Σάμου καί Ἰκαρίας Εὐσέβιος

† ὁ Καστορίας Σεραφεῖμ

† ὁ Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ Ἰγνάτιος

† ὁ Κασσανδρείας Νικόδημος

† ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης Ἐφραίμ

† ὁ Σερρών καί Νιγρίτης Θεολόγος

† ὁ Σιδηροκάστρου Μακάριος

† ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως Ἄνθιμος

† ὁ Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως Βαρνάβας

† ὁ Μεσσηνίας Χρυσόστομος

† ὁ Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καί Πετρούπολεως Ἀθηναγόρας

† ὁ Λαγκαδᾶ, Λητῆς καί Ρεντίνης Ἰωάννης

† ὁ Νέας Ἰωνίας καί Φιλαδελφείας Γαβριήλ

† ὁ Νικοπόλεως καί Πρεβέζης Χρυσόστομος

† ὁ Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὀρους καί Ἀρδαμερίου Θεόκλητος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Πολωνίας

† ὁ Λούτζ καί Πόζναν Σίμων

† ὁ Λούμπλιν καί Χέλμ Ἄβελ

† ὁ Μπιαλύστοκ καὶ Γκντάνσκ Ἰάκωβος

† ὁ Σιεμιατίτσε Γεώργιος

† ὁ Γκορλίτσε Παῖσιος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Ἀλβανίας

† ὁ Κορυτσᾶς Ἰωάννης

† ὁ Ἀργυροκάστρου Δημήτριος

† ὁ Ἀπολλωνίας καὶ Φιερ Νικόλαος

† ὁ Ἐλμπασάν Ἀντώνιος

† ὁ Ἀμαντίας Ναθαναήλ

† ὁ Βύλιδος Ἴαστιος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Τσεχίας καὶ Σλοβακίας

† ὁ Πράγας Μιχαήλ

† ὁ Σούμπερκ Ἡσαΐας

† ὁ Ἑλβετίας Ἱερεμίας, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Πανορθόδοξου Γραμματείας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου